

CONSORTIUM OF
EUROPEAN
RESEARCH
LIBRARIES

BESZÁMOLÓ A CERL 2021. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

▶ DR. OLÁH RÓBERT

Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára

A koronavírus-járvány miatt 2021-ben is online rendezték meg az [Európai Kutatókönyvtárak Konzorciuma](#) (Consortium of European Research Libraries – CERL) ▶ éves közgyűlését. A december első hetében tartott rendezvényen a szervezet vezetői a 2021-ben végzett munkáról adtak számot részben online bejelentkezés, részben írott jelentések formájában. Emlékeztetőül: Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése tagkönyvtárai közül tizenhat jelezte a csatlakozási szándékát a CERL-hez. A 2019. május 31-én az Országos Széchényi Könyvtárral közösen megrendezett nemzetközi szemináriumról készült beszámoló az EKE honlapján olvasható. ▶

A közgyűlést [Mariann Lefferts](#), a CERL ügyvezetője nyitotta meg. Előljáróban elmondta, hogy a Nagy-Britanniában működő szervezet számára a pandémia mellett a brexit jelentette a legnagyobb kihívást. A CERL-központ költözésre kényszerült, s a folyamat a vártnál nehezebben megy vége. Ismertette a 2021 júniusa és szeptembere között a CERL-ben készült kockázat-nyilvántartás (risk register) eredményét. A kockázati tényezőket két szempontból rangsorolták: egyrészt a bekövetkezés valószínűsége, másrészt az okozott probléma súlya szerint. Kockázatként értékelték

például a tagkönyvtárakban működő különgyűjtemények presztízsének csökkenését, a speciális ismeretekkel rendelkező szakemberek hiányát, a túlméretezett adatbázisok működési zavarait, a Göttingeni Egyetem Adatkonverziós Csoportjától (Data Conversion Group) való túlzott függést és az anyagi források hiányát. A szervezet szakemberei mindezekre igyekeznek megnyugtató válaszokat adni.

Christina Dondi, a CERL titkára két új 2021-ben felvett tagot mutatott be: a velencei Fondazione Cini és a providence-i Brown University részeként működő John Hay Library-t. A pandémia miatt az elmúlt egy évben több rendezvényt online formában tartottak meg. A CERL-szemináriumok sorából kiemelte a 2020 októberében megrendezett **Our experience: five years of digitization, cataloguing, and dissemination with the Polonsky Foundation. Sharing challenges, successes, lessons learned, and tips** című rendezvényt.

➤ A korábbi CERL-ösztöndíjasok szakmai beszámolóiból összeállított bemutatóra 2021. január 27-én került sor, amely biztató visszajelezés volt a támogatások felhasználását illetően.¹ Az online rendezvények népszerűsége vegyes volt, 2021 márciusában az ősnymtatványokkal foglalkozó online MEI-szemináriumra közel 120 résztvevő volt kíváncsi. A Polonsky Alapítvány tájáról újabb eredményekről számolt be Christina Dondi: Dante **Isteni színjátéka** 1481. évi kiadásának elterjedését és használatát ➤ térképezik fel, virtuális térképen jelenítve meg az eredményeket. ➤ Elkészült az új **Printing Revolution** honlap is, amely eredetileg a 2018–2019. évi velencei ősnymtatvány-kiállításra jött létre. ➤

A CERL ösztöndíjakban is változást hozott a COVID: a külföldi utazás bizonytalansága miatt a támogatott kutatók a saját intézményeikben dolgozhatnak a CERL digitális eszközeivel. A nyomtatott katalógusok online adatbázisokban

¹ Emlékeztetőül: a CERL három könyvtáros-kutató számára biztosít ösztöndíjat 1.000 € értékben, például ősnymtatvány-gyűjtemények feldolgozására. 2018 folyamán például Rábai Krisztina, a Szegedi Egyetem oktatója dolgozhatott az edinburgh-i National Library of Scotland ősnymtatvány-tárában.

való feldolgozása például távmunkában is megoldható.

A CERL-ben végzett munka jelentős része speciális szakemberekből álló munkacsoportokban folyik, amelyek az éves közgyűlésre teszik közzé a beszámolókat. A továbbiakban ezekből szemezgetünk.

A **Promóciós Munkacsoport** vezetője a CERL honlapja, a CERL-blog, a levelezőlista, a Facebook-, a Twitter- és a LinkedIn-fiókok, valamint a YouTube-csatorna 2020 októbere és 2021 októbere közötti működéséről adott számot. A honlapot havonta átlagosan 14.000 látogató keresi fel, a blogon ▶ havonta egy-két szakmai poszt jelenik meg. A honlapon folyamatosan közzéteszik az online rendezvényeken rögzített tartalmakat. Az előadások megtekintése nincs regisztrációhoz kötve, így azok is elérhetik, akik nem tagjai a szervezetnek. Megjegyzendő, hogy az egyetemeken a hasonló szakmai rendezvények egyre nagyobb hányada válik fizetőssé.

Az **Adatbázis és Fejlesztés Munkacsoport** jelentése szerint a CERL régi könyves adatbázisa, a **HPB (Heritage of the Printed Book)** ▶ jelenleg 8.960.384 rekordot tartalmaz, bő kilencszázezerrel többet, mint egy évvel korábban. 2021 októberéig összesen huszonegy ország félszáz könyvtárából érkeztek adatok, közülük két magyarországi intézményből: az Országos Széchényi Könyvtárból és a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtárából. A HPB mára elavultnak tekinthető informatikai környezetén 2021 év végén-2022 év elején fejlesztéseket végeznek, lehetőség lesz például egymással kapcsolatban lévő rekordok megjelenítésére. Várhatóan megoldódik a HPB-ben és a CERL Thesaurus-ban egyaránt szereplő nevek (személynevek, helynevek) összekapcsolása is.

A **CERL Thesaurus-ban (CT)** jelenleg 1.423.444 rekord található, közel tizenháromezerrel több, mint egy évvel ezelőtt. Ebből nagyságrendileg 1.200.000 személynév, 95.000 kiadói/nyomdásznev, 36.000 helynev és 27.000 testületi név. A pandémiának köszönhetően még mindig nagyobb a CT webes felületének terhelése a korábban megszokottnál, egyes hónapokban a forgalom meghaladhatja az 50.000 keresést is. A legújabb fejlesztésről is hírt kaptunk. Uwe Sikora elkészítette a **CT Downloader** applikációt, amely segítségével az adatbázis nem csak online, hanem helyi számítógépekre letöltve, offline is használható. Fejlesztik továbbá a HPB-ben fellelhető provenienciaadatok önálló adatbázisát. ¹³

Az ősnymtatvány-példányok sajátosságait feltáró részleg, a **MEI Munkacsoport (Material Evidence in Incunabula)** jelentéséből érdemes kiemelni a MEI adatbázisának ¹⁴ gyarapodását: 2021 novemberében 493 intézmény 15.612 kiadásból származó 59.832 példányának adatait tartják nyilván. Egy év alatt 24 új intézmény belépésével 250 új kiadás körülbelül 2.500 példányának adatai kerültek be az adatbázisba. A MEI-re alapozott kutatások közül az Oxfordi Egyetem és londoni King's College egy-egy doktorandusza szerzett doktori fokozatot. 2021 májusában többszáz digitalizált ősnymtatványt tartalmazó lista érkezett a lengyel nemzeti könyvtárból, amelyet megosztottak az ISTC-vel (**Incunabula Short Title Catalogue**) ¹⁵ és a GW-vel (**Der Gesamtkatalog der Wiegendrucke**) ¹⁶ is. 2021. március 2-án online szemináriumot tartottak az ősnymtatványok körében végzett kutatásokról. Az akkor elhangzott előadások és a vetítések online elérhetőek a CERL honlapján. ¹⁷

2021 áprilisában pedig két online kerekasztal-beszélgetés is zajlott.

A **Proveniencia Munkacsoport** 2021 szeptemberében közel száz fő részvételével online szemináriumot rendezett „Proveniencia a könyvtörténetben” címmel, amelynek anyaga YouTube-videók és vetítések formájában elérhető a CERL honlapján. ¹⁸▶ A jövőben két online szemináriumot terveznek évente, egyet tavasszal és egyet ősszel. Örömteli gyarapodásról is számot adtak: a proveniencia-adatbázisban (CERL PDA) összegyűjtött tulajdonosi jegyek (fotók és részletes leírások) száma az elmúlt egy évben meghétszereződött. ¹⁹▶

A **Kézirattáros Munkacsoport** tagjai számos online megbeszélést tartottak 2021-ben. Kidolgoztak egy prezentációt **Wakelet** platformon, amely a kéziratokra vonatkozó online katalógusokat és digitális forrásokat gyűjti egybe. Az összeállítás során a nemzeti kultúrák sajátos vonásait is figyelembe vették. ²⁰▶ A 2020 óta tervezett oslói kézirattáros konferenciát 2022-re halasztották.

Elkészült a **Biztonsági Hálózat Munkacsoport** által tervezett és már a tavalyi beszámolóban is szereplő biztonsági auditálásra szolgáló eszköz (**Quick Audit Tool – QAT**) videó ismertetője, amely elérhető YouTube-on. ²¹▶ Jelenleg a CERL tagsággal rendelkezők a QAT harmadik verzióját tölthetik le nyomtatható formában, de a szakemberek már dolgoznak a negyedik változaton. A 2021 nyarára az Osztrák Nemzeti Könyvtárba (ÖNB) tervezett nyári kurzust a pandémia miatt kénytelenek voltak elhalasztani. Készült ugyanakkor egy másfél órás online panel a COVID-19 járvány könyvtárakra és különgyűjteményekre gyakorolt hatásáról. A korlátozásokról és lezárásokról, a távmunkáról, a kommunikációról és az újranyitás során tapasztaltakról szóló videó elérhető a YouTube-on. ²²▶

A CERL legújabb része az alig két éve működő **Digitális Bölcsészeti Munkacsoport**. A csoporton belül létrehoztak

egy újabb alegységet, amely a digitális gyűjtemények felelős használatára koncentrál. A szakemberek többnyire a digitális technikák műszaki és tartalmi oldalával foglalkoznak, kevesebb figyelem irányul a kimenetre. Bemutatták a CERL Thesaurusban szereplő városok hálózatát megjelenítő projekt eredményeit, amely jól mutatja a digitális bölcsészetben rejlő lehetőségeket. ►

Megjelent a **Könyvkötés Munkacsoport** második hírlevele, amelyben a gyermekkönyvekről, a kopt könyvkötésekről, a női könyvkötőkről és a Belga–Holland Könyvkötések Társaságáról szóló írásokat olvashatunk. ► A 2021 májusában tartott digitális workshopokon elhangzott előadások anyaga megtalálható a CERL honlapján (YouTube-videók formájában). ► 2021 februárjában újabb egyeztetést folytattak a **Ligatus** ► szerkesztőivel, amely a könyvkötések leírására, az egyes elemek, minták és eszközök megfelelő szakkifejezésének meghatározására szolgáló internetes adatbázis.

A járvány okozta nehézségek ellenére a CERL munkacsoportjai és tagkönyvtárai 2021-ben is igyekeztek aktívak maradni. Bár az online jelenlét nem képes teljes mértékben pótolni a személyes találkozókat, az informatika segítségével számos projektet folytatni tudtak. A nagyobb konferenciákat többnyire 2022-re halasztották, a kisebb workshopokat és kerekasztal-beszélgetéseket virtuális jelenlét mellett megtartották. Pozitív fordulatként értékelhetjük, hogy az elhangzott előadásokat ingyenesen visszanezethetjük videóváltozatban, időnként a vetítések anyagát is elérhetővé tesszik az interneten. ►